

Підсекція 2. Література Нового часу

УДК 141

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-414-9-62>

Корн С. В.

ORCID: 0009-0008-0711-1842

асистентка катедри історії

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

м. Київ, Україна

ПІВНІЧНОУКРАЇНСЬКІ ДИФТОНГИ ТА ХІРЕК-ЛОШН У ЇДИШІ: УТВОРЕННЯ ПІВНІЧНОУКРАЇНСЬКИХ РЕФЛЕКСІВ *E В НОВОЗАКРИТИХ СКЛАДАХ ТА ЇЗ *E В МІСЦЕВИХ ДІАЛЕКТАХ ЇДИШУ В РЕЗУЛЬТАТІ МОВНОЇ КОНВЕРГЕНЦІІ¹

Ключові слова: північне наріччя української мови, мовна конвергенція, північноукраїнські дифтонги, північноукраїнський їдиш, хірек-лошн.

На території між південно-східним, центральним та північно-східним їдишем розвинулася риса, не притаманна жодному з основних діалектів східного їдишу, – хірек-лошн, “хірекомовлення” (хірек, у сучасній івритській вимові *xirik* – оголоска на позначення і). Етимологічний *e в наголошеній позиції перейшов в *ĩ*. Хірек-лошн був поширений на територіях Центрального і Західного Полісся, частин Волині та Підляшшя. Ця територія майже збігається з територією північного наріччя української мови, де характерні голосні неоднорідної артикуляції, які називають дифтонгами. Зокрема, такі дифтонги є рефlekсами *e в новозакритих складах.

І *ĩ < e*, і північноукраїнські дифтонги переходять в *e* (або шва) в ненаголошеній позиції, на відміну від етимологічного *i* (або його рефлексів) в обох мовах [12; 3]. Коли більшість діалектів їдишу втратили довготу голосних, *ĩ < e* повівся як короткий *i*, а не як довгий [10; 3]. Північноукраїнські дифтонги також не відрізняються від інших голосних довготою.

¹ *Мовна конвергенція* тут є відповідником англійського *language convergence* – явище, коли мови взаємно впливають і структурно уподібнюються одна до одної внаслідок тривалого контакту.

Спираючись на подібну динаміку поширення хірек-лошну та північноукраїнських дифтонгів, їхню подібну фонологічну поведінку та загальні дані з історії їдишу та української, я припускаю, що хірек-лошн та північноукраїнські дифтонги з *е є результатом мовної конвергенції.

Література:

1. Атлас української мови. 3 томи. Київ: Наукова думка, 1984.
2. Бевзенко С. Українська діалектологія. Київ: Вища школа, 1980.
3. Ганцов В. Характеристика поліських дифтонгів і шляхи їх фонетичного розвитку // Записки історично-філологічного відділу. Київ, 1923. С. 116–144.
4. Магочій П.-Р., Петровський-Штерн Й. Євреї та українці: тисячоліття співіснування. Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2018. 338 с.
5. Марєєв Д. Із спостережень над динамікою вокалізму в східнополіських говірках // Студії з діалектології. № 1. Київ, 2017. С. 81–89.
6. Мойсієнко В. Історична діалектологія української мови: Північне (поліське) наріччя. Київ: Академія, 2016.
7. Atlas of Northeastern Yiddish – sample maps. URL: <https://dovidkatz.net/WebAtlas/AtlasSamples.htm> (дата звернення: 31.01.2024).
8. Beider A. Origins of Yiddish dialects. Oxford: Oxford University Press, 2016.
9. Carlton T. R. Ukrainian Ikavism as a Reflection of Proto-Slavic Neo-Acute (Ann Arbor: Unpublished Ph.D. Thesis 1974).
10. Glasser P. Regional Variation in Southeastern Yiddish Historical Inferences // EYDES (Evidence of Yiddish Documented in European Societies), November 27, 2008. P. 71–82.
11. Herzog M. I. The Yiddish language in northern Poland: Its geography and history. Bloomington, IN: Indiana Univ., 1965.
12. Herzog M. I. Yiddish in the Ukraine: Isoglosses and Historical Inferences // The field of Yiddish, December 31, 1969. P. 58–81.
13. Herzog M., Baviskar V., Weinreich U., Weinreich B. S., Schachter M., and Lowenstein S. The language and culture atlas of Ashkenazi Jewry. 3 vols (volume 2). Tübingen: Niemeyer, 1992.
14. Hickey R. (ed.) Handbook of language contact. Oxford: Wiley-Blackwell, 2010.
15. Katz D. Di Historische Yidishe Dialektologie. 1986 (lecture notes).

16. Kulik A. Jews and the Language of Eastern Slavs // Jewish Quarterly Review 104, No. 1 (December 2014). P. 105–43.
17. Prilutski N. Dialektologische paraleln un bamerkungen. Warsaw: Nayer Varshe Farlag, 1921.
18. Shevelov G. Y. A Historical Phonology of the Ukrainian Language (Historical Phonology of the Slavic Languages IV, Heidelberg 1979).
19. Swoboda V. Ukrainian in the Slavic Element of Yiddish Vocabulary // Harvard Ukrainian Studies 3/4 (1979). P. 818–25.
20. Winford D. (2005). Contact-induced changes: Classification and processes. Diachronica 22. P. 373–427.

УДК 821.112

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-414-9-63>

Непипенко Т. В.

ORCID: 0009-0009-8689-4757

*аспірантка кафедри літературознавства імені Володимира Моренця
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
м. Київ, Україна*

ВЗАЄМНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ЇДИШСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУР НА СТОРІНКАХ ПРЕСИ 1928–1930 РОКІВ

Ключові слова: їдиш, єврейська література, літературний канон, преса, літературна критика, Олександр Фінкель.

Літературно-культурний часопис “צושטייער” (“Цуштаєр”, “Внесок”), заснований у Львові після з’їзду єврейських галицьких письменників з ініціативи літературного критика й письменника Мелеха Равича в 1929 році, на відміну від своїх сучасників – ідейно й часто політично ангажованих видань, – мав на меті подавати всебічний огляд тогочасної літератури та культури, публікувати тексти авторів-модерністів і робити свій внесок (згідно з назвою часопису) в культурне життя Галичини. Крім цього, “Цуштаєр” став одним із небагатьох часописів мовою їдиш, що звернули увагу, крім зразків європейської та американської літератури, на українську літературу: у номері за вересень 1929 року вийшла стаття автора Бориса Грабковецького “אוקראינישע אוקופה ליטעראטור אינ דער לעצטער תקופה” (“Українська література останнього часу”). У ній автор подає огляд власного канону новочасної української